

کتابخانہ جامعہ اسلامیہ

تفسیر قرآن

تاریخ و تفسیر اصول و روش کا

پروفیسر
محمد رفیق صاحب

تفسیر قرآن

تاریخچه، اصول، روش‌ها

نوشته

جمعی از مؤلفان

دفتر کتاب‌های

شرکت کتاب مرجع

وابسته به مؤسسه فرهنگی هنری کتاب مرجع

تفسیر قرآن: تاریخچه، اصول، روش‌ها

مهرداد عباسی، محسن قاسم‌پور، باقر قربانی‌زوزین، محمدکاظم رحمتی، محسن حسینی، محمدعلی مهدوی‌پراد،

شادی تقی‌بی، علیرضا بهار دوست

نماینده: احسان موسوی خلغالی

مجموعه کتابخانه دانشنامه جهان اسلام (۱)

دبیر مجموعه: مالک حسینی

همکار و مشاور: سیدرضا طاهری

چاپ اول ۱۳۸۸

۲۲۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: شرکت افست (سهامی عام)

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۹۷-۰۷-۹

قیمت: ۲۹۰۰۰ ریال

حقوق چاپ و نشر محفوظ است

این کتاب با استفاده از تسهیلات حمایتی معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتشر شده است.

دفتر مرکزی و فروشگاه کتاب مرجع: خیابان فلسطين، بالاتر از میدان فلسطين، شماره ۱۲۸.

تلفن و دورنگار ۸۸۹۶۳۷۶۸ - ۸۸۹۶۱۱۳۰۳

واحد پخش: خیابان ولی‌عصر، نرسیده به خیابان فاطمی، خیابان شهید حمید صدره، شماره ۴۴.

تلفن و دورنگار ۸۸۸۰۲۰۰۱ - ۸۸۸۰۴۰۲

www.ketabmarja.com

رویکردهای گوناگون دو تفسیر قرآن / نوشته گروهی از پژوهشگران.

تهران: نشر کتاب مرجع، ۱۳۸۸.

۲۲۲ص.

کتابخانه دانشنامه جهان اسلام، ۱.

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۹۷-۰۷-۹

فیبی.

تفسیر.

تفاسیر.

BP۹۱۷/۸ ۱۳۸۸

۲۹۷/۱۷۱

۱۶۲۲۲۷۰

عنوان و پدیدآور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

فروقت

شابک

وضعیت فهرست‌نویسی

موضوع

موضوع

رده‌بندی کنگره

رده‌بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

کتابخانه دانشنامه جهان اسلام

کتابخانه دانشنامه جهان اسلام مجموعه منتخبی است از مقاله‌های تحقیقی در زمینه‌های گوناگون که در اصل برای درج در دانشنامه جهان اسلام، زیر نظر غلامعلی حدادعادل و با معاونت علمی حسن طارمی‌راد، تهیه و به ترتیب الفبایی در کنار مقاله‌های فراوان دیگر به‌مرور در این دایرةالمعارف ده‌ها جلدی منتشر می‌شوند. مقاله‌های گردآمده در «کتابخانه» متناسب با هدف این مجموعه و به اقتضای نحوه انتشارشان، به قدر ضرورت، از شکل دایرةالمعارفی خارج شده و تفسیراتی پذیرفته‌اند بدون آنکه از جنبه تحقیقی - استنادی آنها کاسته شده باشد. کتاب‌هایی که در مجموعه کتابخانه دانشنامه جهان اسلام منتشر می‌شوند عمدتاً براساس موضوع تدوین می‌شوند و از این حیث متنوع‌اند: قرآن، حدیث، فقه، عرفان، فلسفه، کلام، ادبیات، تاریخ، جغرافیا، تاریخ اجتماعی، هنر، تاریخ علوم، جهان اسلام در دوره معاصر.

۴۹	بخش هفت: تفسیر ادبی / باقر قربانی زرن
۶۳	بخش هشت: تفسیر فقهی / مهرداد عباسی
۶۹	بخش نه: تفسیر عقلی - کلامی / محسن معینی
۷۹	بخش ده: تفسیر عرفانی / محسن قاسم‌پور
۸۳	تفسیر فیضی - اشاری
۸۶	تفسیر مبتنی بر عرفان نظری
۸۹	بخش یازده: تفسیر علمی / شادی نفیسی
	بخش دوازده: تفسیر و گرایش‌های تفسیری جدید / گروه قرآن و حدیث
۹۹	بنیاد دایرةالمعارف اسلامی
۱۱۱	بخش سیزده: پژوهش‌های تفسیری در جهان اسلام / مهرداد عباسی
۱۲۴	بخش چهارده: خاورشناسان و تفسیر / محمدکاظم رحمتی
۱۳۳	پی‌نوشت‌ها و منابع
۲۰۱	نمایه
۲۱۳	نشانه‌ها و اختصارات

فهرست مطالب

پیشگفتار	سه
بخش یک: کلیات / مهرداد عباسی	۱
واژه‌شناسی	۱
اصطلاح	۳
تفسیر و تأویل	۶
ضرورت و اهمیت تفسیر	۸
شرایط و آداب تفسیر	۱۰
تفسیر به رأی	۱۴
مراحل و اقسام تفسیر	۱۷
بخش دو: تفسیر پیامبر / محمدعلی مهدوی‌راد	۲۱
بخش سه: تفسیر اهل بیت / محسن قاسم‌پور	۲۵
بخش چهار: تفسیر صحابه / علیرضا بهاردوست	۳۱
بخش پنج: تفسیر تابعین / محمدکاظم رحمتی	۳۹
بخش شش: تفسیر مآثور / محمدعلی مهدوی‌راد	۴۳

نسبت این دو می‌پردازد و سپس ضرورت و اهمیت تفسیر قرآن را نشان می‌دهد. شرایط و آداب تفسیر، تفسیر به رأی، و مراحل و اقسام تفسیر موضوعات دیگری است که در بخش کلیات مطرح می‌شود. در بخش‌های دو تا پنج از منظری تاریخی دوران اولیه تفسیر قرآن طرح می‌شود و به ترتیب درباره تفسیر پیامبر، تفسیر اهل بیت، تفسیر صحابه و تفسیر تابعین سخن می‌رود. بخش‌های شش تا یازده به معرفی رویکردهای گوناگون در تفسیر قرآن اختصاص دارد و به ترتیب به این موضوعات می‌پردازد: تفسیر مأثور، تفسیر ادبی، تفسیر فقهی، تفسیر عقلی - کلامی، تفسیر عرفانی، تفسیر علمی. روشن است که این موضوعات چه دامنه گسترده‌ای از مباحث تفسیری را در برمی‌گیرد.

«تفسیر و گرایش‌های تفسیری جدید» عنوان بخش دوازده است که به تفسیرنویسی مسلمانان در دوره جدید (دوره مواجهه جهان اسلام با جهان غرب) می‌پردازد؛ آنچه این تفسیرنویسی را از تفسیرنویسی قدیم متمایز می‌کند، اهداف و موضوعات و روش‌های آن است، که به‌ویژه در زمینه تجددخواهی جهان اسلام قابل درک است. بخش سیزده «پژوهش‌های تفسیری در جهان اسلام» نام دارد؛ این بخش نه به خود تفسیر، بلکه به پژوهش‌هایی می‌پردازد که محققان مسلمان درباره تفسیر انجام داده‌اند، اعم از اصول و قواعد تفسیر، مفسران و تفاسیر آنان، و تحلیل و نقد روش‌های تفسیری. و نهایتاً بخش چهارده با عنوان «خاورشناسان و تفسیر» که آغاز مطالعات قرآنی غربیان را به رده‌نویسی کشیشان مسیحی بر اسلام برمی‌گرداند (از اواخر قرن اول هجری)، مراحل متفاوت تفسیر پژوهی خاورشناسان و موضوعات گوناگونی را که آنان در این زمینه پژوهیده‌اند، معرفی می‌کند.

پیشگفتار

تفسیر عبارت است از دانش شرح و تبیین آیات قرآن. این دانش از عهد نزول وحی با پیامبر اکرم آغاز شده و پس از رحلت آن حضرت، به تدریج بسط و تنوع یافته و گرایش‌ها و روش‌های مختلف پیدا کرده است. علاوه بر فراهم آمدن آثار فراوان تفسیری به عربی و فارسی و سایر زبان‌ها، در طول چهارده قرن، مبانی و قواعد تفسیر نیز تدوین گردیده و به استقلال یا در مقدمه تفاسیر عرضه شده است.

تفسیر قرآن: تاریخچه، اصول، روش‌ها از دو منظر تاریخی و موضوعی به مبحث می‌پردازد و در آن کوشش می‌شود جنبه‌های مهم آن روشن گردد و رویکردهای گوناگونی که در تفسیرنویسی پدید آمده است معرفی شود. کتاب حاضر متشکل از چهارده بخش است. بخش یک به کلیات مبحث تفسیر می‌پردازد و پس از توضیحات واژه‌شناختی، معنای اصطلاحی «تفسیر» را می‌شناساند. در ادامه به موضوع تفسیر و تأویل و

شکل دایرةالمعارفی کتاب حاضر پیش‌تر در دانشنامه جهان اسلام (جلد ۷، تهران ۱۳۸۲) در قالب مقاله‌ای بلند چاپ شده است. آماده‌سازی علمی، ویرایش زبانی و استنادی آن مقاله به‌ویژه مرهون زحمات گروه قرآن و حدیث، و نیز بخش‌های ویرایش و کتابشناسی بنیاد دایرةالمعارف اسلامی بوده است؛ تلاش آنها و همچنین همکاری ارزشمند دکتر مهرداد عباسی در شکل‌گیری کتاب حاضر سزاوار سپاسگزاری بسیار است. همچنین همت آقای سیدناصر موسوی جزایری، مدیرعامل مؤسسه کتاب مرجع، و همکاران ایشان، به‌ویژه آقای محمد جوهرچی، در انتشار مجموعه کتابخانه دانشنامه جهان اسلام، شایسته تقدیر فراوان است.

دبیر مجموعه